Kimmo Ulkuniemi
Poliisitarkastaja

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta

Poliisihallituksen asiantuntijalausunto HE 98/2020 vp hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

1 Yleistä

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta on pyytänyt Poliisihallituksen asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle HE 98/2020 vp laiksi sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Asiantuntijalausuntoa kirjoitettaessa on otettu huomioon Keskusrikospoliisin lausunto.

Poliisihallitus on toimittanut lainvalmisteluvaiheessa lausunnon liikenne- ja viestintäministeriöön.

2 Asiakohtaiset kommentit

2.1 Verkkotunnuksen haltijan tunnistaminen 167 §

On tärkeää varmistaa, että verkkotunnusrekisteriin merkittävät tiedot ovat oikeita ja ajantasaisia. Europol ja useiden EU-jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaiset ovat korostaneet, että rikostorjunnan kannalta on ehdottoman tärkeää, että verkkotunnusten haltijatiedot ovat oikeat ja ajantasaiset. Oikealla ja varmennetulla verkkotunnusten haltijatiedolla voidaan ennalta estää rikoksia ja mahdollistaa rikostutkinta.

Verkkotunnusten täsmällisyyttä puoltaa myös Euroopan Unionin tietosuoja-asetuksen 5 artiklassa säädetyt henkilötietojen käsittelyä koskevat periaatteet, jossa 1 d) kohdan mukaan

> *henkilötietojen on oltava täsmällisiä ja tarvittaessa päivitettyjä: on toteutettava kaikki mahdolliset toimenpiteet sen varmistamiseksi, että käsittelyn tarkoituksiin nähden epätarkat ja virheelliset henkilötiedot poistetaan tai oikaistaan viipymättä (”täsmällisyys)*

Laissa olisi säädettävä verkkotunnusvälittäjälle velvollisuus tunnistaa .fi verkkotunnuksen rekisteröivät luotettavalla tavalla sekä määrätyin väliajoin varmistuttava rekisteröidyn tietojen paikkaansa pitävyydestä.

Poliisin lisäksi verkkotunnuksen haltijan oikeat tiedot ovat merkityksellisiä myös muiden viranomaisten tehtävien hoitamiseksi. Mikäli verkkotunnusrekisterin tiedot verkkotunnuksen rekisteröidystä haltijasta ovat virheelliset, on mahdollista, että virheellisten henkilötietojen perusteella tehdään yksilön kannalta olennaisia päätöksiä, jotka voivat vaarantaa rekisteröidyn oikeuksia ja sen vuoksi on tarpeen säätää laintasoisesti velvollisuudesta riittävällä varmuudella tunnistaa verkkotunnuksen rekisteröinyt taho.

Lain 167 § 1. momentti tulisi muuttaa siten, että siinä selkeästi ilmaistaisiin verkkotunnusvälittäjien velvollisuus tunnistaa verkkotunnuksen rekisteröivä taho. Esitettyjen muutosten (167 5:n 4 momentti) perusteella liikenne- ja viestintävirastolla on mahdollisuus (”voi antaa”) antaa tarkempia määräyksiä verkkotunnuksen käyttäjän tunnistamiseksi. Verkkotunnusten käyttäjien tunnistamisen tavasta ei myöskään säädetä yksityiskohtaisesti. Ehdotusta ei voida pitää näiltä osin riittävänä. Liikenne- ja Viestintävirastolla tulisi olla ensinnäkin velvollisuus antaa tarkempia määräyksiä mm. tunnistamiseen liittyvän tavan vähimmäisvaatimuksista. Siten ehdotetun säännöksen (4 momentti) sanamuotoa tulisi muuttaa tältä osin ehdottomaan sanamuotoon. Lisäksi tunnistaminen tulisi toteuttaa nimenomaan ns. vahvaa tunnistamista noudattaen. Vahvaa tunnistautumista ei voida nykyisellään enää pitää sellaisena vaatimuksena, että se asettaisi kohtuuttomia vaatimuksia pienemmillekään toimijoille ja vahvaan tunnistautumiseen on tarjolla myös EU:n eIDAS asetukseen perustuvia ratkaisuja. Muutos turvaisi paremmin Verkkotunnuskäyttäjien tunnistamiseen liittyvää prosessia ja siinä annettavien tietojen oikeellisuutta.

2.2 Tiedonsaannin estoa koskeva määräys 185 §

Ehdotettu muutos lain 185 §:n tiedonsaannin estoa koskevan määräyksen osalta on kannatettava. Voimassa oleva laki mahdollistaa sen, että lainkohtaa voidaan soveltaa vain Suomessa toimiviin tietoyhteiskunnan palveluntarjoajiin, koska Suomessa annettu tuomioistuimen päätös ei aseta ulkomailla toimivalle palveluntarjoajalle velvollisuutta estää pääsyä sellaiseen aineistoon, jonka esillä pitäminen tai välittäminen on säädetty rangaistavaksi. Mikäli edellä mainittuun aineistoon pääsyä ei voida estää, niin rikoksentekijöillä on mahdollista siirtää lainvastainen toiminta Suomen rajojen ulkopuolelle ja pitää rangaistavaksi säädettyä aineistoa yleisön saatavilla.

185 §:n 2 momentissa määritellyissä tilanteissa tiedonsaannin estoa koskeva määräys voitaisiin kohdistaa tietoa välittävään teleyritykseen ja tätä kautta estää tiedonsaanti laittomasta verkkosisällöstä.

Ehdotetulla muutoksella pyritään vaikuttamaan ensisijaisesti rikosten ennalta estämiseen ja rikoksesta aiheutuvien vahinkojen torjuntaan. Estämällä pääsy rangaistavaksi säädettyyn aineistoon voidaan vaikuttaa laittoman aineiston kysyntään ja sitä kautta rikollisen toiminnan kannattavuuteen. Ehdotetun sääntely antaisi mahdollisuuden puuttua nykyistä tehokkaammin internetissä tapahtuvan lasten seksuaalisen hyväksikäytön materiaalin levittämiseen.

Teleoperaattoreihin kohdistuvaa tiedonsaannin estoa koskevaa määräystä vastaavaa sääntelyä sisältyy nykyisin tekijänoikeus- ja tavaramerkkilakiin. On tärkeää, että lainsäädäntö mahdollistaa myös vakavan rikollisuuden torjunnan keinoilla, jotka ovat jo nyt käytettävissä tekijänoikeus- ja tavaramerkkiloukkauksia torjuttaessa.

Ehdotettu 2 momentti sisältää useita tiukempia vaatimuksia (ainoastaan viranomaisen vaatimuksesta, toissijaisuus, 2 vuoden rangaistusmaksimi, hyöty ja kohtuuttomuuspunninta, kuulemisedellytys jne.) suhteessa voimassa olevaan 185 5:n 1 momenttiin. Rajauksilla pyritään varmistamaan sananvapauteen kohdistuvan rajoituksen sallittavuus.

Teleoperaattoreille kohdistettavan tiedonsaannin estoa koskeva määräys voidaan antaa vain tapauksissa, joissa epäillyn rikoksen enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta. Kahden vuoden enimmäisrangaistuksen vaatimuksesta voitaisiin luopua, koska tuomioistuimen on päätöksessään joka tapauksessa otettava huomioon se, että tiedon saannin estoa koskevien hyötyjen voidaan katsoa olevan merkittävästi suuremmat kuin verkon käyttäjien sananvapauteen tai muihin perusoikeuksiin kohdistuvat rajoitukset eikä määräystä voida pitää teleyrityksenkään näkökulmasta kohtuuttomana.

2.3 Audiovisuaalisten palveluiden sääntely 226 c §

Lakiin sähköisten viestinnän palveluista ehdotetaan lisättäväksi 226 c §, jonka mukaan Videonjakoalustapalveluiden tulisi muun muassa käyttöehdoissaan varmistaa, että yleisöä suojellaan ohjelmilta, käyttäjien tuottamilta videoilta ja audiovisuaaliselta viestinnältä, joka sisältää rikoslaissa rangaistavaksi säädettyä julkista kehottamista terroristiseen tekoon, lapsiin kohdistuvan seksuaalisen väkivallan esittämistä tai kansanryhmää vastaan kiihottamista.

Esitetty muutos on kannatettava, koska sen tavoitteena on vähentää tietoverkoissa saatavilla olevan laitonta materiaalia ja lisätä videoalustapalveluiden tarjoajien velvoitteita laittoman materiaalin torjunnassa.

2.4 Viestintäverkon kriittisissä osissa käytettävät laitteet 244 a §

Hallituksen esityksen 244 a §:ssä säädetään kiellosta käyttää viestintäverkon kriittisissä osissa viestintäverkkolaitetta, *jos on painavia perusteita epäillä, että laitteen käyttäminen vaarantaisi kansallista turvallisuutta tai maanpuolustusta.* Ehdotettu pykälä on periaatteeltaan kannatettava, mutta ulottuvuudeltaan riittämätön. Ehdotus mahdollistaa kansallista turvallisuutta tai maanpuolustusta vaarantavan viestintäverkkolaitteen tai ohjelmiston käyttämisen viestintäverkon muissa osissa ilman, että verkon omistaja tai haltija voidaan määrätä poistamaan ko. laite tai ohjelmisto. Kansallisen turvallisuuden ja maanpuolustuksen turvaamiseksi olisi tärkeää, että myös verkon muiden osien osalta noudatetaan samoja kriteereitä, kuin verkon kriittisissä osissa. Pykälän avoimempi muotoilu ottaisi paremmin huomioon verkkoteknologian nopean kehityksen, jonka johdosta myös muut verkon osat kuin ns. verkon ydin voivat jatkossa olla viestinnän kannalta entistä

merkittävämmässä asemassa. Väljempi sääntely tässä tapauksessa mahdollistaisi teknologianeutraalin lainsäädännön.

Esityksen mukaan liikenne- ja viestintäministeriö voisi antaa tarkempia määräyksiä mm. viestintäverkkojen, erityisesti niiden kriittisten osien teknisestä määrittelystä. Liikenne- ja viestintäministeriön tulkintaan perustuva määräys verkon kriittisistä osista saattaisi vaikuttaa merkittävästi viestintäverkon toimijan velvollisuuksiin ja sen vuoksi koko verkkoympäristön kattava kielto kansallista turvallisuutta tai maanpuolustusta vaarantavien laitteiden käytöstä selkeyttäisi lainsäädäntöä.